

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Шелестова Л. В.

доктор пед. наук, ст. наук. співробітник,
пров. наук. співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України

Одним із важливих завдань сучасної освіти є організація ефективної профільної освіти на основі компетентнісного підходу, надання учням можливості задовольнити освітні потреби залежно від своїх життєвих планів - продовження навчання чи здобуття професії [5].

Стратегічною метою профільної освіти є створення фундаменту для подальшого успішного розвитку людського потенціалу країни. Цього можна досягти за допомогою спрямованості процесу навчання на задоволення освітніх потреб і запитів учнів з огляду на їхні нахили, здібності, подальші життєві плани. Це забезпечується шляхом надання здобувачам освіти можливостей широкого вільного вибору форм здобуття освіти, рівня оволодіння змістом освіти, задоволення намірів самореалізації особистості [5].

Профілізація освіти насамперед пов'язується з диференціацією та індивідуалізацією навчання, що дає змогу за рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу повніше враховувати інтереси, нахили і здібності учнів, їх можливості, створювати умови для навчання старшокласників відповідно до їхніх освітніх і професійних інтересів і намірів щодо соціального і професійного самовизначення [8]. З огляду на це, профільна освіта розширює можливості соціалізації випускників закладів освіти, допомагає враховувати та узгоджувати особистісні потреби старшокласників та запити роботодавців щодо підготовки кадрів, забезпечує наступність між загальною середньою освітою та фаховою передвищою та вищою.

Ідея необхідності переходу старшої школи на профільне навчання не нова в українській педагогіці і почала розроблятися ще в 70-ті роки ХХ ст., переживаючи піки посилення інтересу до цієї проблеми. На початку ХХІ ст. у зв'язку з переходом школи на 12-річний термін навчання ідея профільної освіти знову стала надзвичайно актуальною. Протягом майже чверті століття вченими Академії педагогічних наук України було розроблено три Концепції профільного навчання у старшій школі (2003, 2009, 2013) [6, 7, 8], кожна з яких була схвалена МОН України. Наразі про профілізацію старшої школи заявлено у проекті Державного стандарту профільної середньої школи (2023) [10], що пов'язано із реформуванням загальної середньої освіти відповідно до концепції Нової української школи (2016) [4]. Аналіз наукових та нормативних джерел свідчить, що протягом останніх десятиліть було розроблено нормативно-правову та

певною мірою методологічну основи для забезпечення реалізації ідеї профілізації освіти.

Метою профільної освіти, зазначеною у проекті Державного стандарту профільної середньої школи (2023), є «розвиток особистості здобувачів освіти, формування компетентностей, необхідних для їхньої стійкості, самостійності, відповідальності, комунікації та взаємодії з іншими, соціалізації та громадянської активності, підприємливості, свідомого вибору подальшого життєвого шляху, ціложиттєвої освіти, трудової діяльності та самореалізації; виховання шанобливого ставлення до національних та культурних цінностей українського народу на засадах патріотизму та усвідомлення власної ідентичності, родини, суспільства, довкілля, природи з позицій наукового світогляду та принципів сталого розвитку» [10].

Досягнення поставленої мети можливе за рахунок:

забезпечення поглибленого вивчення окремих навчальних предметів;
створення умов для суттєвої диференціації змісту навчання старшокласників з широкими та гнучкими можливостями побудови ними індивідуальних освітніх траєкторій;

встановлення рівного доступу до повноцінної освіти різним категоріям учнів відповідно до їхніх здібностей, індивідуальних схильностей та потреб;

розширення можливостей соціалізації учнів, забезпечення наступності між загальною середньою та професійною освітою, більш ефективної підготовки випускників закладів освіти до освоєння програм вищої професійної освіти.

Реалізація мети профільної середньої освіти передбачає також розуміння її як освіти на індивідуально-особистісному рівні; використання можливостей не лише однієї освітньої установи (яка не може надати учням весь спектр актуальних профілів), а й інших закладів: інклюзивно-ресурсних центрів, міжшкільних центрів, закладів позашкільної освіти та спеціалізованої освіти. [2, 3]. Тобто, можемо говорити про варіанти організації профільної освіти: однопрофільний чи багатoproфільний освітній заклад; модель мережевої організації. Різноманітність варіантів реалізації профільної освіти дає змогу учням не лише навчатися за обраним профілем, але й допомагати обрати важливий для них зміст інших навчальних предметів.

Перша модель профілізації освіти передбачає реалізацію в освітній установі одного або декількох профілів навчання; або надання здобувачам освіти можливості навчатися за індивідуальними освітніми програмами за рахунок збільшення кількості елективних курсів; або надання можливостей вивчати поглиблено предмети певного циклу (гуманітарного, економічного, естетичного тощо).

Модель мережевої організації профільної освіти передбачає кооперацію з іншими освітніми установами, залучення й використання їхніх освітніх ресурсів. Це дає змогу здобувачеві освіти розширити свої знання по одному чи кільком профільним предметам у інклюзивно-ресурсних центрах, міжшкільних центрах, закладах позашкільної освіти та спеціалізованої освіти.

Очевидно, що ефективна реалізація мережевої профільної освіти значною мірою залежить від впровадження в освітній процес дистанційної форми навчання, оскільки це дає змогу максимально враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхні здібності та нахили, рівень сформованості ключових компетентностей.

Метою цієї статті не є заглиблення в теорію дистанційного навчання, оскільки в цій ситуації нас цікавлять можливості використання дистанційної форми навчання для ефективного реалізації профільної освіти. Обмежимося лише лаконічним викладенням сутності цього феномену.

Метою дистанційного навчання є створення освітнього середовища за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (електронних підручників та посібників, відео - та аудіо- інформації, Інтернет-платформ тощо). Таке середовище надає учням можливість отримати знання та сформувати необхідні компетентності не лише під керівництвом педагога, а й самостійно [1, 9].

У Положенні про дистанційне навчання зазначається, що «дистанційне навчання – індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається, в основному, за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [11].

Таким чином, дистанційне навчання є самостійною формою навчання, яка передбачає взаємодію педагога й здобувача освіти на відстані; у ній присутні усі необхідні елементи освітнього процесу (мета, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання, засоби контролю результатів), яка реалізується специфічними засобами інтернет-технологій або іншими засобами, які передбачають інтерактивність.

Виділяють такі моделі дистанційного навчання:

- інтеграція навчання онлайн та офлайн (змішане навчання);
- автономний курс дистанційного навчання (віртуальна школа);
- інтеграція інтернет-технологій та кейс-технологій;
- навчання за допомогою відеоконференцій або телебачення.

Розглянемо специфіку кожного моделі дистанційного навчання і визначимо можливості його використання у профільній освіті.

Навчання за допомогою відеоконференцій передбачає проведення занять за допомогою відповідних програмних продуктів - веб-додатків, які дають змогу учасникам проводити зустрічі онлайн з аудіо- та відеоможливостями.

Інтеграція інтернет-технологій та кейс-технологій передбачає самостійну роботу з великими обсягами інформації, що потребує сформованості у здобувачів освіти навичок самостійної роботи, певної міри усвідомленості щодо необхідності виконувати різні завдання самостійно та в групі.

Автономний курс дистанційного навчання забезпечує освітній процес тим, хто не може відвідувати заняття офлайн, проте постійно контактує за допомогою інтернет-технологій з педагогом та однокласниками, тобто є безпосереднім учасником освітнього процесу. Таке навчання необхідне, коли немає можливості

забезпечити якість навчання офлайн, наприклад через територіальну віддаленість, через хворобу, змушений переїзд в інше місто чи країну тощо.

Інтеграція навчання офлайн та онлайн передбачає таке планування освітнього процесу, в якому б класно-урочна система була б у тісному взаємозв'язку з дистанційною (за умови, що здобувачі освіти мають можливість відвідувати заняття офлайн). За допомогою дистанційного навчання учні можуть опанувати профільні курси: елективні курси, поглиблений курс з певного навчального предмета, курс надолуження освітніх втрат тощо.

Інтеграція навчання офлайн та онлайн дає можливість кожному здобувачеві освіти вивчати необхідну навчальну дисципліну з урахуванням специфіки одного з напрямків профілю, навчатися за індивідуальною освітньою траєкторією (наприклад, за потреби виконувати завдання на повторення, на закріплення пройденого матеріалу або додаткові завдання більш поглиблено).

З огляду на вищевикладене, дистанційне навчання є дієвим інструментом реалізації профільної освіти, яке завдяки взаємозв'язку двох форм навчання (класно-урочної та дистанційної) дасть змогу реалізувати повною мірою положення проекту Державного стандарту профільної середньої школи.

Список літератури

1. Васильєва Д.В. Дистанційне навчання: вчора, сьогодні, завтра. КОМП'ЮТЕР У ШКОЛІ ТА СІМ'Ї №1 2019. С. 21 - 26.
2. Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту». (2020, 16 січня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
4. Кабінет Міністрів України. (2016, 14 грудня). Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року (988-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
5. Кремень В.Г., Топузов О.М., Ляшенко О.І., Мальований Ю.І., Засекіна Т.М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. Вісник НАПН України, 2023, 5 (2), с. 1 - 8.
6. Міністерство освіти і науки України. (2003, 25 вересня). Концепція профільного навчання в старшій школі. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03
7. Міністерство освіти і науки України. (2009, 11 вересня). Про затвердження нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0854290-09>
8. Міністерство освіти і науки України. (2013, 21 жовтня). Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe82a9c95d.pdf>
9. Пилаєва Т. В. Історія розвитку дистанційної освіти в світі" / Наукові записки. Педагогічні науки. Випуск 147. Кіровоград: РВВ КДПУ імені В.Винниченка, с. 114- 118, 2016.

10. Проект Державного стандарту профільної середньої освіти.
[https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-
proyekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-
proyekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf)

11. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ від
25.04.2013 р. № 466. Міністерство освіти і науки України.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>